

Cercetări antropologice pe șantierele arheologice bucureștene

LAIURENTIA GEORGESCU

Rezultatul obținut în urma studiului populațiilor vechi este unul dintre izvoarele certe care stau la baza elaborării istoriei unui popor.

În cele ce urmează prezentăm o parte din rezultatele cercetărilor antropologice în cimitire medievale care au aparținut unor așezări de la sud de Carpați, în centrul Cîmpiei Române, în vecinătatea drumurilor către Dunăre. Unele din aceste așezări sunt atestate de hrisoavele și documentele interne încă din secolul al XV-lea pînă către sfîrșitul secolului al XVIII-lea¹.

Populațiile care au folosit necropolele luate în discuție aparțin aceluiași neam, s-au dezvoltat în condiții sociale și politice asemănătoare. Diferențele antropologice de la un grup la altul se datorează mai ales particularităților demografice ale fiecărei așezări.

În anii 1986–1988 au intrat în studiu nostru necropolele medievale de la Poșta-Buturugenii², Ordoreanu, Piața Unirii, Cuibul cu Barză, cercetate de specialiștii Muzeului de istorie și artă al municipiului București.

Necropola de la Poșta-Buturugenii (secolul XVIII): seria de 22 de schelete a fost destul de slab conservată, unele segmente neputind fi dimensionate (neutilizabile pentru studiu).

Eșantionul este astfel repartizat după sex și vîrstă:

- *Copiii* — 10 subiecți: 6 între 3–6 ani; 4 între 6 1/2–12 ani.
- *Femeile* — 6 subiecți: 2 adolescente între 15–20 ani; 4 subiecți între 30–35 ani.
- *Bărbații* — 4 subiecți: toți între 40–45 de ani.

Avem două cazuri fără determinare de sex — vîrstă dată fiind starea rea de conservare.

Dimorfismul sexual este foarte bine conturat la subiecții care au intrat în studiu de detaliu. Există un număr de caractere care apar frecvent și care dă o notă particulară întregii serii.

Bărbații au o față ovală sau rectangulară de dimensiuni variabile, cu orbite ronde-elipsoidale, cu nasul osos lung, îngust sau larg. Profilul facial este mezo-ortognat cu mezopognatism alveolar. Craniile au calote mijlocii alungite, mezocrane, cu frunte dreaptă puternic reliefată. Parietalele și occipitalele au reliefuri mediu spre puternic. Mandibulele au gonioanele cu reliefuri ușor întoarse în afară. Talia subiecților variază între 168,2–178,8 cm.

Femeile au o față joasă, uneori cu forme ovale sau pătrate, cu unghiurile rotunjite. Orbitele, ca formă, sunt variabile și încadrează nasuri osoase mijlocii spre

îngust. Profilul feței este mezo-ortognat cu prognatism aleveolar la nivelul mediu. Garioancile au un relief slab, în trei cazuri din patru, bărbia are schită de eșancrură.

Talia subiecților oscilează între 154,6 cm—158,7 cm.

Analiza morfologică a subiecților de la Poșta — Buturugenii încadrează această serie în grupul europoid, ca și cel de la Ordoreanu, Străulești — Măicănești, Mănești I—II și Bîrzești — Vitan — București.

Ceea ce pare interesant la această serie este mezopognatismul alveolar frecvent la toate seriile din cîmpia nord-dunăreană. În această serie este frecvență patologia osoasă la nivelul coloanei vertebrale (circa 65% din subiecți descoperiți, cu caracter degenerative la bărbați).

Odontopatiile sunt frecvente la femei, indicile de intensitate a maladiei caricase fiind de 9,09 la bărbați și de 12,06 la femei. Au avut loc procese evolutive grave care au dus la perforarea maxilarului și în două cazuri a bolții palatine. La copii, în două cazuri avem anomalii de poziție.

Întrucît am luat în studiu numai ceea ce a permis analiza antropologică nu ne propunem să generalizăm aceste aspecte dat fiind caracterul acestei săpături.

Concentrarea în intervalul grupelor a unor însușiri fizice particulare poate fi datorată și condițiilor specifice de dezvoltare a acestor mici comunități în care căsătoriile se efectuau frecvent între membrii satului respectiv.

Necropola de la Ordoreanu (secolul XVIII). Seria este compusă din 23 de subiecți cu stare diferită de conservare; unele fragmente nu au putut fi utilizabile pentru studiu. Repartizarea scheletelor pe grupe de vîrstă — sex dă următoarele aspecte.:

— *Bărbații* — au decedat între limitele de vîrstă 35–50 de ani, fiind repartizați în grupe de vîrstă precum urmează:

- 35–40 de ani — 1 subiect.
- 40–45 de ani — 2 subiecți.
- 45–50 de ani — 5 subiecți.

— *Femeile* au decedat între limitele de vîrstă 15–45 de ani, fiind repartizate în următoarele grupe de vîrstă:

- 15–20 de ani — 3 subiecți.
- 20–30 de ani — 1 subiect.
- 30–40 de ani — 3 subiecți.
- 40–50 de ani — 1 subiect.
- nedeterminabilă vîrstă — 1 subiect.

— *Copiii* sunt reprezentați prin 6 subiecți care se grupează astfel:
— 0–3 ani — 1 subiect.
— 5–6 1/2 ani — 3 subiecți.
— 9–12 ani — 2 subiecți.

Sub raport metric și morfologic seria de la Ordoreanu se prezintă astfel: (se constată prezența exclusivă a caracterelor europoide):

Grupul masculin se distinge prin două forme: indivizi înalți, gracilini, cu craniu mijlociu spre lung, de înălțime moderată, cu frunte dreaptă, parietale mijlociu curbate, occipital rotunjit și reliefuri moderate. Profil facilo-ortognat cu două cazuri de mezopognatism alveolar. Mandibula are reliefuri moderate; un grup de indivizi de talie mijlocie, cu reliefuri moderate spre puternice, cu față rectangulară, dimensiuni variabile, frecvență mare a mezocraniei. Profil facial ortognat și un caz mezognat. Avem trei cazuri de prognatism alveolar.

Grupul feminin, ca și la bărbați, are dimorfismul sexual mai puțin accentuat în porțiunea superioară a feței, cu crani de lungimi variabile, de înălțime mijlocie spre joasă, cu reliefuri slabe, parietalele ușor rotunjite ca și occipitalele. Fața joasă cu frunte mijlocie, profile orto-mezognat, cu nas — spre mijlociu (estimare). Formele de talii sunt mijlocii — moderat gracile. Aceste caracteristici le-am mai întîlnit și în seria de secole XV-XVI de la Măicănești-Străulești (s-ar putea că acest caracter să se fi păstrat prin endogamia purtată de indivizi mezognati-gracili)³.

În ceea ce privește talia, la bărbați ea oscilează între valorile 166,7—178,4 cm, iar la femei 153,4—157,9 cm.

Din punct de vedere patologic semnalăm prezența în grupul bărbaților a leziunilor reumatismale, a osteoamelor și a unei fracturi prost consolidate. La femei semnalăm prezența într-un singur caz a unei sechete în urma unei tumorii maligne.

Studiul odontologic subliniază: prezența cariei dentare în unele cazuri mergeând până la colet; eliminarea molarilor în general în urma granuloamelor, edentătii parțiale și două totale la nivelul mandibulei.

Prin prezentarea acestor date am încercat să atragem atenția asupra variabilității metrico-morfologice și a structurii antropologice probabile a populației satului Ordoreanu.

Necropola Piața Unirii — Biserica Sfintul Ion Nou (secolele XVII—XVIII)

Până în prezent s-au descoperit 40 de subiecți cu stare foarte slabă de conservare care ne-a determinat să eliminăm din studiu de detaliu 7 subiecți nedeterminabili sex-vîrstă.

— *Bărbații* au decedat între limitele de vîrstă 30—50 de ani fiind grupați precum urmează:

- 30—40 de ani — 8 subiecți;
- 40—50 de ani — 8 subiecți.

— *Femeile* decedate între 20—30 de ani s-au grupat în număr de 11.

— *Copiii* care au fost descoperiți până în prezent, slab conservați, s-au grupat în limitele de vîrstă 6—14 ani. Ceea ce este interesant este marea uzură dentară (gr. IV) asociată cu frecvența cariilor distructive până la colet.

Să raportul analizei antropologice, subiecții din necropola Piața Unirii au fețe care se încadrează în general între limitele categoriilor mijlocii și înalte. Mărimea calotelor se încadrează gradat în toate categoriile, indicând același gamă variabilă a mărimilor. Subiecții sunt în general ortognati cu cîteva excepții de mezoprognatism alveolar. Din punct de vedere tipologic avem toate formele obișnuite ale tipului europoid din cîmpia muntoasă.

Talia subiecților descoperiți în necropola de la Piața Unirii oscilează la bărbați între valorile 166,7—178,5 cm, iar la femei între 142,5 cm—154,8 cm.

Biserica Cuibul cu barză (secolele XVI—XVIII) — ne-a dat pînă în prezent spre studiu 45 de subiecți cu o stare de conservare foarte preastă. Subiecții au fost grupați precum urmează, după sex și vîrstă: 15 bărbați decedați între limitele de vîrstă 30—45 de ani reprezentind 35,55% din cazuri; 20 de femei decedate între limitele de vîrstă 25—40 de ani (dintre care 8 subiecți între 25—30 de ani), reprezentind 44,44% din toată seria, 10 copii decedați între limitele de vîrstă 6—12 ani, reprezentind 22,22% față de toată seria.

Talia variază între limitele de 146,0—172,4 cm la femei și între 162,2—178,2 cm la bărbați.

Profilul mortalității, durata medie de viață și probabilitatea de supraviețuire la fiecare grupă de vîrstă la eșantionul studiat are unele apropieri — amalgașii cu seria de la Piața Unirii, Mănești II și Bîrzești-Vitan (Zona I)⁴.

Sub raportul analizei antropologice subliniem următoarele: subiecții au fețe care se încadrează între limitele categoriilor mijlocii și înalte, cu o excepție foarte joasă. Mărimea calotelor se încadrează gradat în toate categoriile, indicând gamă variabilă a mărimilor. Subiecții sunt ortognați în general, cu trei excepții de mezopognatism alveolar. Acest lucru l-am semnalat și la alte serii studiate din necropolele Tării Românești. Diferențele care există nu trebuie raportate la nivelul populațional, ci la eșantionul statistic.

Datele menționate mai sus caracterizează populația din zona fostului sat Ordoreanu, Poșta-Buturugenii, Piața Unirii, Cuibul cu Barză, colectivități care se încadrează în populația centrului Cimpiei Române⁵ și care a gravitat în jurul orașului de reședință domnească București sau a locuit aici.

Note

Necropolele menționate mai sus au fost studiate de următorii arheologi:

Ordoreanu: Aristide Ștefănescu; *Poșta-Buturugeni*: Aristide Ștefănescu și Radu Ocheșeanu; *Piața Unirii*: Sandu Vasilica; *Cuibul cu Barză*: Radu Ciuceanu. Aducem mulțumirile noastre pentru solicitudine acestor arheologi.

¹ LIRB Tara Românească, veac XIII--XIV--XV -- veac XVII.

² Aristide Ștefănescu, Radu Ocheșeanu, *Săpături în stațiunile arheologice medievale de pe Arges din zona Poșta-Buturugeni*, Comunicare la Sesiunea de rapoarte arheologice pe țară, Timișoara, 1986.

³ Ioana Popovici, *Cimitirele de la Străulești*, Analiză demografică, în SCA, 10, 1973, p. 15--22; Ioana Popovici și Mircea St. Udrescu, *Date comparativă asupra unor populații medievale din Cîmpia Română*, în SCA, 1974, p. 3--6.

⁴ Laurențiu Georgescu, *Necropolele feudale de la Mănești-Buștea în Ilfov*, București, 1978, p. 165--167; Materiale, Oradea, 1979, p. 407--410; Materiale, Ploiești 1984 (sub tipar).

⁵ Panait I. Panait, *Așezarea feudală Străulești în CAB II*, 1965, p. 190. *Idem*, *Incepiturile orașului București în lumina cercetărilor arheologice*, București, p. 19--23; Aristide Ștefănescu, *Cercetarea arheologică a satului Mănești-Buștea din secolele XIV--XV*, Materiale, Ploiești, 1984 (sub tipar).

Recherches anthropologiques sur les sites archéologiques bucarestoises

RÉSUMÉ

LAURENTIA GEORGESCU

Poursuivant ses recherches plus anciennes sur la population du centre de la Plaine Roumaine, l'auteur soumet à l'examen des sujets identifiés dans l'aire de certains habitats ruraux -- Poșta-Buturugești, Ordoreanu --, tout comme dans des cimetières du territoire de la ville de Bucarest. Y sont communiquées des informations concernant la vie, le sexe, les maladies dont les respectifs sujets ont souffert, ainsi que d'autres traits anthropologiques. L'étude identifie des traits communs chez les individus de ces collectivités humaines, avec une faible augmentation de l'espérance de vie pour la population urbaine.

